

A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos garanciák és jogorvoslatok az Európai Unióban – II. kötet

Összefoglaló

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. cikke az Európai Unióban (EU) mindenkinek biztosítja azt a jogot, hogy magán- és családi életét tiszteletben tartsák, míg a 8. cikk a rájuk vonatkozó személyes adatok védelméhez való jogot garantálja. Utóbbi előírja, hogy az ilyen adatokat csak tisztességesen és jóhiszeműen, meghatározott célokra lehet kezelni, és biztosítja mindenkinek azt a jogot, hogy a róla gyűjtött adatokat megismerje és kijavíttassa. Arról is rendelkezik, hogy e jog tiszteletben tartását független hatóságnak kell ellenőriznie. A 47. cikk biztosítja a hatékony jogorvoslatokhoz való jogot, amibe az ésszerű időn belül tartott, tisztességes és nyilvános meghallgatás is beletartozik.

A hírszerző szolgálatok kulcsszerepet játszanak a nemzetbiztonság védelmében és abban, hogy segítsenek a bűnüldöző szervezeteknek fenntartani a jog uralmát. Azzal, hogy a terrorizmus, a kibertámadások és a szervezett bűnözés egyre növekvő veszélyt jelentenek az EU-ban, a hírszerző szolgálatok munkája fokozottan sürgetővé, összetetté és nemzetközivé vált.

A kommunikáció és metaadatok lehallgatásától kezdve az adatbázis-bányászatig, a digitális megfigyelési módszerek fontos forrásként szolgálnak a hírszerzési erőfeszítések terén. Ezek a tevékenységek azonban szembekerülhetnek különféle alapvető jogokkal, különösen a magánélet és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokkal.

„[M]inden beavatkozás kizárólag akkor indokolt a 8. cikk 2. bekezdése értelmében, ha arra törvényben meghatározott esetekben kerül sor, a 8. cikk 2. bekezdésében említett valamely törvényes célt vagy célokat szolgál, és e cél (ok) eléréséhez egy demokratikus társadalomban szükséges [...]”

(EJEB, Roman Zakharov kontra Oroszország [GC] (47143/06), 2015. december 4., 227. pont.)

A Snowden-féle kiszivárogtatások utóhatásaként az Európai Parlament elfogadott egy határozatot, amely többek között felhívta az Európai Unió Alapjogi Ügynökségét (FRA), hogy végezzen „mélyreható kutatást” az alapvető jogok védelmére vonatkozóan a titkosszolgálati megfigyeléssel összefüggésben, különösen a bírói jogorvoslat tekintetében. Válaszul az FRA 2015-ben közzétette jelentését „A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos biztosítékok és jogorvoslatok az Európai Unióban – I. kötet: A tagállamok jogi keretrendszere” címmel.

Sok minden történt 2015 óta, többek között komoly terrortámadások; a schengeni térség szabad mozgásra vonatkozó rendelkezéseinek felfüggesztését kikényszerítő migrációs nyomás a Földközi-tengeren keresztül; valamint egyre növekvő számú kibertámadások. Az új fenyegetések és új technológia széles körű reformokat eredményezett. Számos uniós tagállam jogszabályokat vezetett be a hírszerzési tevékenység erősítésére, miközben jogszabályaik hatályát kiterjesztik, hogy azok kifejezetten kiterjedjenek hírszerző szolgálataik digitális tevékenységére, továbbá javítják az ellenőrzést, valamint a visszaélések elkerülését garantáló egyéb biztosítékokat.

Az FRA második jelentése a titkosszolgálati megfigyelésről – „A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos garanciák és jogorvoslatok az Európai Unióban – II. kötet: szakterületi szempontok és jogszabályi változások” – ezért naprakésszé teszi az ügynökség jogi elemzését. Kiegészíti továbbá az elemzést a különféle szakértők megkérdezésével gyűjtött szakterület alapú visszajelzésekkel. A két jelentés együttvéve az FRA válaszait teszteli meg az Európai Parlament azon felkérésére, hogy vizsgálja meg a titkosszolgálati megfigyelés alapvető jogokra gyakorolt hatását. Ez az összefoglaló a második jelentés megállapításait ismerteti.

Titkosszolgálati megfigyelés: jogszabályi változások és szakterületi szempontok

Az FRA kutatásának második része felülvizsgálja az EU 28 tagállamában végzett hírszerzési munkát szabályozó jogi kereteket, megvizsgálja az alkalmazandó ellenőrzési mechanizmusokat, valamint azon magánszemélyek rendelkezésére álló jogorvoslati lehetőségeket, akik úgy vélik, hogy jogukat megsértették.

A hírszerzésre vonatkozó jogi keret

2015 óta megjelent új fenyegetések és új technológia széles körű reformokat váltottak ki számos tagállamban. Különösen Franciaországban, Németországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban és Finnországban zajlanak átfogó reformok.

„Az [új] jogszabályok annyiban pozitívak, hogy korábban ki nem mondott dolgokat tesznek kimondottá.”

(Jogász)

Ezek a hírszerzésre vonatkozó jogszabályok növelték az átláthatóságot. Mindazonáltal a hírszerzési munkát szabályozó jogi keretrendszerek az EU 28 tagállamában továbbra is rendkívül sokfélék és összetettek. A nemzetközi emberi jogokkal kapcsolatos normák előírják a hírszerzési szolgálatok

megbízásának és hatáskörének olyan jogszabályban való meghatározását, amely egyértelmű, előrelátható és hozzáférhető. Szakértők azonban aggodalmaiknak adtak hangot az egyértelműség tartós hiánya miatt, ami a bizonytalanság fő forrása.

„A titkosszolgálatok kultúráját titoktartás jellemzi, a társadalomban uralkodó jelenlegi kultúra szerint pedig a lehető legnyitottabbnak kell lenni. Ma a titkosszolgálat létezésének egyik legfőbb eleme az, amit bizalomnak nevezünk. A társadalom beléjük vetett bizalma, hogy a törvény keretein belül cselekednek. Ehhez a korábbinál átláthatóbbá kell válni.”

(Szakértői testület)

„[A törvény] számos vizsgán megbukott az egyértelműség és az előreláthatóság terén.”

(Szakértői testület)

Az Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) és az uniós jog értelmében a megfigyelési intézkedéseket engedélyező jogszabályok pusztán létezése is sérti a magánélethez való jogot. Az európai bíróságok a hírszerző szolgálatok általi adatgyűjtést is az alapjogokba való beavatkozásnak tekintik. Az ilyen beavatkozást indokolni kell ahhoz, hogy az összeegyeztethető legyen az emberi jogokkal.

Adatgyűjtés és hatókör

A FRA kutatásának második fázisa az ügynökség 2015-ös jelentésére épül azzal, hogy egy társadalmi-jogi elemzést nyújt. E kutatás:

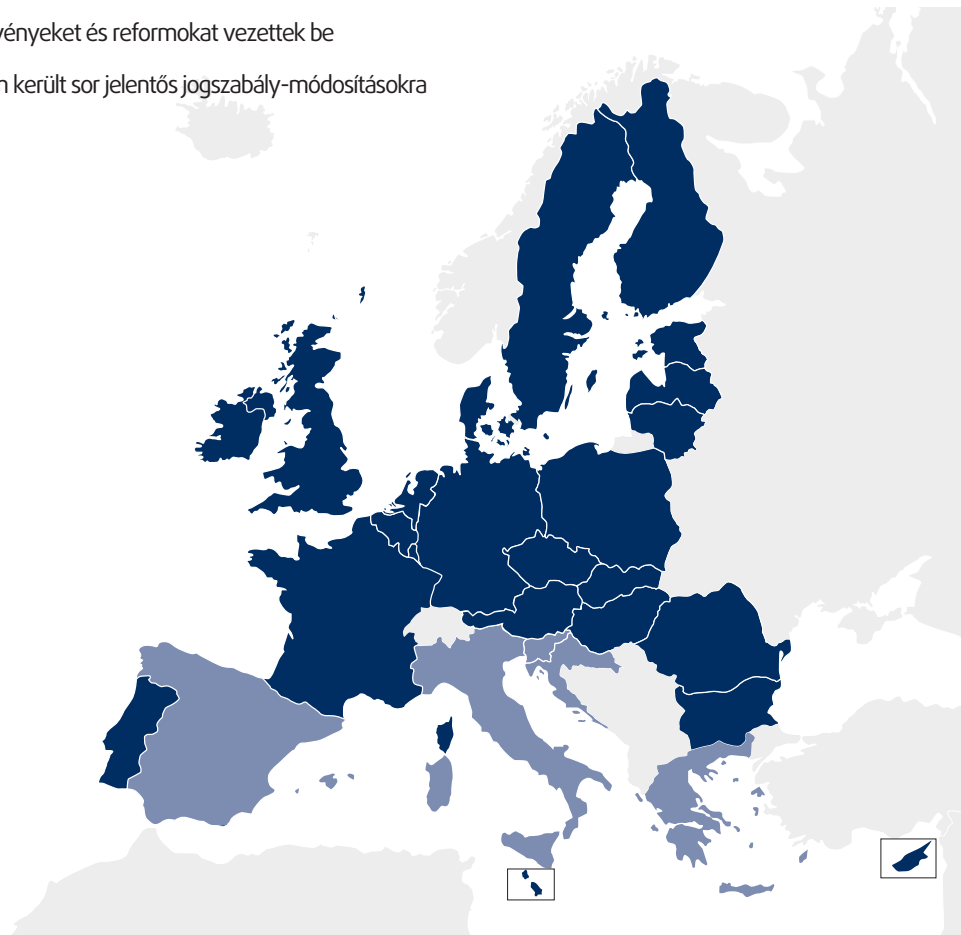
- aktualizálja az első jelentés jogi megállapításait; és
- elemzi a terepmunka során az adott szakterület kulcsfontosságú szereplőivel, például szakértői testületek, parlamenti bizottságok, igazgatószolgálati szervek, adatvédelmi hatóságok, nemzeti emberi jogi intézmények, valamint

civil társadalmi szervezetek és az akadémia tagjaival, továbbá a média képviselőivel készített interjúk megállapításait.

A FRA a terepmunkát 2016-ban végezte, amelynek során több mint 70 interjút készített hét uniós tagállamban (Belgium, Franciaország, Németország, Olaszország, Hollandia, Spanyolország és az Egyesült Királyság.) Az interjúk középpontjában az állt, hogy a gyakorlatban miként alkalmazzák a hírszerzési jogi kereteket, és hogy azok összeegyeztethető-e az alapvető jogokkal.

1. ábra: Az EU tagállamainak titkosszolgálati megfigyelésre vonatkozó, 2015 októbere óta megreformált jogi keretrendszerei

- Törvényeket és reformokat vezettek be
- Nem került sor jelentős jogszabály-módosításokra

Forrás: FRA, 2017

Megjegyzések a terminológiára vonatkozóan

A kommunikáció általános megfigyelése

Információ különféle technikai eszközökkel és jelentős mennyiségben gyűjthető. Ezt a megfigyelési technikát többféle módon nevezik, köztük: „jelfelderítés”, „stratégiai felderítés”, „kötegelt vizsgálati hatáskör”, „tömeges digitális megfigyelés” és „adattárolás általános alapon”. Amikor csak lehetséges, az FRA a nemzeti jogszabályok terminológiáját használja, azonban – általános gyűjtőfogalomként – a „kommunikáció általános megfigyelését” szintén alkalmazza.

Célzott és nem célzott megfigyelés

Attól függően, hogy létezik-e konkrét célpont vagy sem, a megfigyelési intézkedések célzott és nem célzott megfigyelésre bonthatók. A „célzott megfigyelés” feltételezi egy célzott személlyel vagy szervezettel kapcsolatos előzetes gyanú meglétét. A „nem célzott megfigyelés” előzetes gyanú vagy konkrét célpont nélkül indul.

A célzott megfigyelést bizonyos részletességgel szinte mind a 28 uniós tagállam szabályozza. Ezzel szemben mindössze öt tagállam rendelkezik jelenleg részletes jogszabállyal a kommunikáció általános megfigyelésére vonatkozóan. Léteznek biztosítékok a lehetséges visszaélés korlátozására, és ezeket néhány tagállamban meg erősítették is, azonban ez kevésbé történt meg a külföldre irányuló titkoszolgálati megfigyelés esetében. Ehhez hasonlóan gyengébbek – és kevésbé átláthatók – a garanciák a nemzetközi hírszerzési együttműködés tekintetében, ami jelzi az ilyen jellegű együttműködés jobb szabályozásának szükségességét.

Elszámoltathatóság

Az EU 28 tagállamában különféle szervezetek felügyelik a hírszerző szolgálatok munkáját, beleértve az igazságszolgáltatási szerveket, szakértői testületeket, parlamenti bizottságokat és az adatvédelmi hatóságokat. Egy ilyen, a titoktartás által dominált

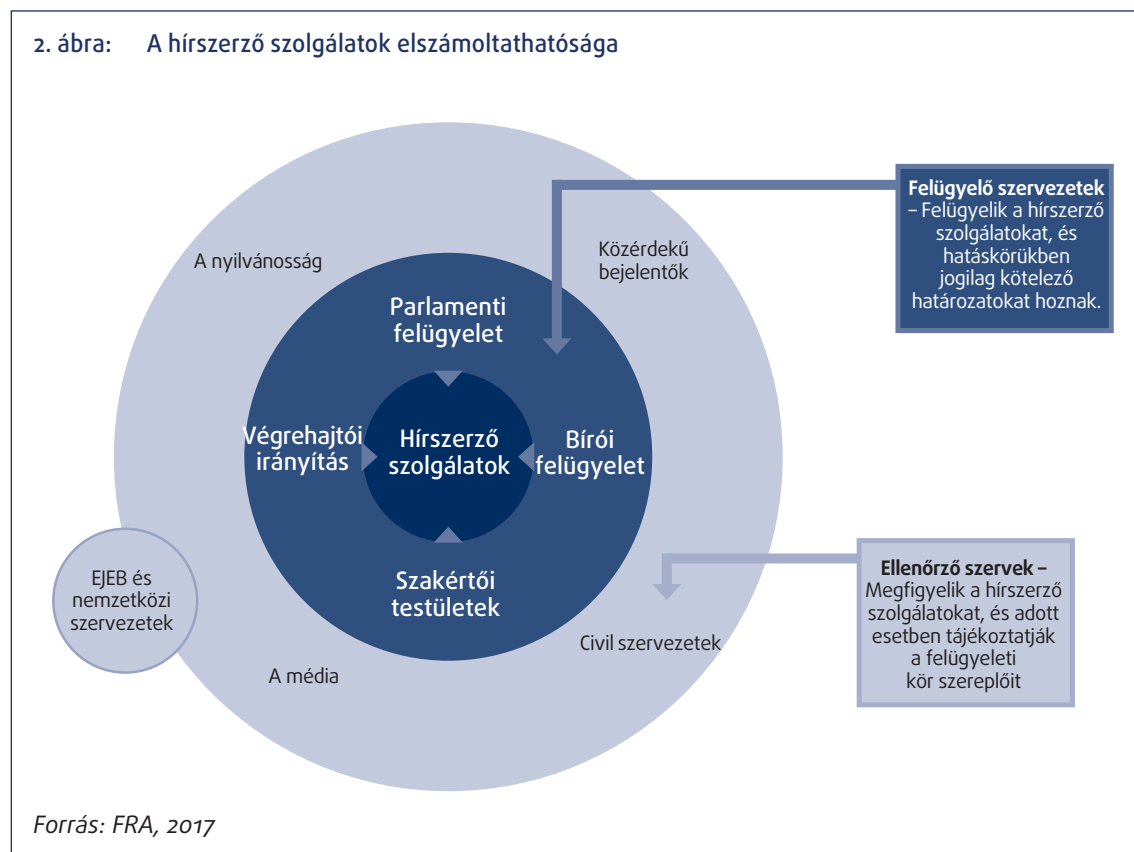
területen döntő fontosságú a felügyelet: segít biztosítani, hogy a hírszerző szolgálatok elszámoltathatók legyenek cselekedeteikért, és ösztönzi a szolgálatokon belüli hatékony belső biztosítékok kidolgozását.

„A felügyelet nem a bizalom hiányát jelenti, hanem a tisztázásra való hajlandóságot.”

(Parlamenti bizottság)

Az igazságszolgáltatási szervek és különféle szakértői testületek vesznek részt leggyakrabban a megfigyeléssel összefüggő intézkedések felügyeletében. Szakosodott parlamenti bizottságok rendszerint a kormányzati stratégiai politikák értékelésére összpontosítanak – 21 tagállam hozott létre e célból ilyen bizottságot. Az adatvédelmi hatóságok hét tagállamban jelentős hatáskörrel rendelkeznek a hírszerző szolgálatok felett, azonban az EU többi tagállamában hatáskörük korlátozott vagy egyáltalán nincs – főként az adatvédelmi törvényben rögzített nemzetbiztonsági ügyeket illető kivétel miatt.

2. ábra: A hírszerző szolgálatok elszámoltathatósága

Forrás: FRA, 2017

A felügyeleti szerveknél szinte minden megkérdezett fenntartotta, hogy képes ellenállni a külső nyomásnak, azonban néhány jogász, civil társadalmi képviselő és tudományos kutató megkérdőjelezte függetlenségüket és hatékonyságukat. A megkérdezett szakértők hangsúlyozták, hogy az összes lényeges adathoz és információhoz való teljes körű hozzáférés kulcsfontosságú a hatékony felügyelet szempontjából – akárcsak az, hogy képesek legyenek ténylegesen is kihasználni a szóban forgó hozzáférést. A többségében jogi szakembereket foglalkoztató felügyeleti szervek mellett a lényeges adatokhoz és információkhoz való hozzáférés képességének hiánya a felügyeleti funkciókat illetően néha korlátozott technikai kapacitásra szűkül le. A megkérdezettek elismerték, hogy ezek a tényezők problémát jelentenek – és hogy a munka

érzékeny jellege elriaszthatja a magánszemélyeket attól, hogy külső szakértelmet vegyenek igénybe.

„Meglehetősen nehéz átláthatóságról beszélni olyan szolgálatokkal összefüggésben, amelynek hatékonysága a titoktartástól függ.”

(Parlamenti bizottság)

„A felügyeleti testületnek képesnek kell lennie arra, hogy önállóan, teljes munkaidőben végezze a munkáját, és képesnek kell lennie saját személyzetének szakosítására és kiválasztására.”

(Szakértői testület)

„Több informatikusra van szükségünk.”

(Szakértői testület)

Ígéretes gyakorlat

Az átláthatóság támogatása a felügyelet során

Néhány uniós tagállam fokozott átláthatóságot biztosít, miközben tiszteletben tartja a szükséges titkosságot. A felügyeleti szervek átláthatóságra vonatkozó megközelítése azonban országonként eltérő, a rendszeres jelentés közzétételétől a weboldalak fenntartásáig vagy közösségi média használatáig terjednek. A következőkben néhány példát mutatunk be arra vonatkozóan, hogy a felügyeleti szervek miként próbálják meg elősegíteni az átláthatóságot.

Részletes jelentések rendszeres közzététele

Az olasz hírszerző és biztonsági szolgálatok államtitok ellenőrzésével foglalkozó parlamenti bizottság (COPASIR), a francia parlamenti hírszerzési delegáció (DPR), a német parlamenti ellenőrző panel (PKGr), valamint az Egyesült Királyság nemzetbiztonsági bizottsága (ISC) jogilag köteles rendszeresen közzétenni a jelentéseiket. Ez elősegíti az átláthatóságot azáltal, hogy rendszeresen tájékoztatja a parlamentet és a nyilvánosságot a parlamenti felügyeleti bizottságok munkájáról.

Olaszország (COPASIR (2017)); Franciaország (DPR (2017)); Németország (PKGr (2016)); és az Egyesült Királyság (ISC (2016))

A parlamenti bizottsági meghallgatások tartalmára vonatkozó beszámolók

Az egyesült királyságbeli ISC éves beszámolójában egy internetes linket biztosít a beszámolási időszak alatt megtartott meghallgatások átiratához, amelyet a weboldalán tárol, ezzel jelentős mennyiségű információt szolgáltat munkájára vonatkozóan.

Egyesült Királyság, ISC (2016)

A megfigyelés alatt álló személyek számára vonatkozó jelentések

A francia Hírszerző Technikák Nemzeti Ellenőrzési Bizottságának (CNCTR) és a német G10 Bizottság éves beszámolóiban statisztikai adatokat szolgáltatnak a beszámolási időszak során megfigyelés alatt álló személyek számára vonatkozóan. Az adatok a szóban forgó szakértői testületek számára biztosított felügyeleti hatáskör gyakorlásából származnak.

Franciaország (CNCTR (2016)); Németország, Szövetségi Parlament (2017)

A hírszerző szolgálatok együttműködésére vonatkozó jelentés

A belga I-es Állandó Bizottság 2016-os éves beszámolója bemutatja a bizottság jóváhagyását a hírszerző szolgálatok nemzetközi együttműködésére vonatkozóan a külföldi terrorista harcosok tekintetében. A jelentésben a bizottság számos olyan elvet is hangsúlyoz, amelynek irányadónak kellene lennie a hírszerző szolgálatok nemzetközi együttműködését, valamint azok felügyeletét illetően.

Belgium, I-es Állandó Bizottság (2016)

Elengedhetetlen a kötelező erejű határozatok kiadására vonatkozó hatáskör is. Miközben az összes uniós tagállam rendelkezik a felügyeleti keretrendszerében legalább egy független szervvel, néhány esetben hiányzik az a hatáskör, hogy kötelező erejű döntéseket hozzanak. Kiemelték továbbá a nyilvánosság általi vizsgálat fontosságát, amellyel kapcsolatban néhány megkérdezett nem tartja kellően informatívnak a felügyeleti szervek által kiadott jelentéseket. Emellett a válaszadók hangsúlyozták, hogy fontos a felügyelet széttöredezettségének kiküszöbölése a felügyeleti eljárásban részt vevő különböző szereplők közötti együttműködésen keresztül, nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt.

„Ténylegesen tartalmaz ennél többet a jelentésünk?”

A válasz az, hogy igen, és azt gondolom, hogy Snowden úr után kétségtelenül nagyobb volt a nyomás, hogy többet tegyünk bele, és ez az új jogszabály jó példa, ahol sokkal nagyobb nyitottságot ösztönöznek, és azt hiszem, hogy ezt továbbra is sürgetni fogjuk...”

(Szakértői testület)

„De amikor érdemi kérdésekre kerül sor, mondjuk: mit tanultunk a [szakértői testülettől]? Hány lehallgatásra került sor? Nem csak azt szeretném tudni, hogy hányszor találkoztunk, hanem azt, hogy mi volt az adott megbeszélés lényege. Voltak újszerű határozatok? Voltak új technológiák, amelyekre felfigyeltünk? Szeretnék tudni erről.”

(Civil szervezet)

„[Fontos] biztosítani, hogy e területen hatáskörrel rendelkező minden szerv tisztában legyen azzal, hogy mit tehetünk... De azt hiszem, hogy az aggodalom valójában a széttöredezettségre, az összetettségre és az átláthatóság hiányára irányul.”

(Adatvédelmi hatóság)

A FRA tanulmánya feltárta, hogy a hírszerző szervek közötti nemzetközi együttműködés felügyelete nem teljes mértékben kidolgozott – 17 tagállam nem ír elő felügyeletet az ilyen tevékenységekre vonatkozóan, míg mások esetében annak hatásköre korlátozott. Néhány tagállam bevezetett kifejezetten a hírszerzési információk nemzetközi megosztására kidolgozott biztosítékokat, azonban jelentős számú tagállam (27) esetében csak a végrehajtó hatóság előzetes jóváhagyása szükséges.

„A külső ellenőrzés és jogorvoslati lehetőségek tekintetében az is különös figyelmet érdemel, hogy a kormányok egyre kiterjedtebben osztják meg egymással a titkos megfigyelés útján begyűjtött adatokat – mely gyakorlat hasznossága a nemzetközi terrorellenes küzdelemben továbbra sem képezi vita tárgyát, és ami nemcsak az Európa Tanács tagállamai közötti, hanem más államokkal történő adatcserére is vonatkozik.”

(EJEB, Szabó és Vissy kontra Magyarország (37138/14), 2016. január 12., 78. pont.)

„Az elszámoltathatóság terén hiányosságok vannak. Tudják, hogy az összes felügyeleti szerv saját nemzeti szolgálatait vizsgálja, senki nem vizsgálja a titkosszolgálat együttműködését mint egészet. Amikor a szolgálataink elküldik az információkat, azt nézzük meg, hogy miként alkalmazzák a szabályokat, azt azonban nem tudjuk, hogy a többi hírszerző szolgálat mit fog az információkkal tenni. Mi mindig csak az adatlánc egyik végét követjük nyomon, a másik ismeretlen marad.”

(Szakértői testület)

Ígéretes gyakorlat

A nemzetközi együttműködés fokozása a felügyeleti szervek között

A nemzetközi együttműködésen keresztül szerzett információkhoz való egyenlő hozzáférés lehetővé tehetné a felügyeleti szervek közötti fokozott nemzetközi együttműködést. 2015-ben a belga, dán, holland, norvég és svájci felügyeleti szervek egy közös projektet indítottak, amely keretében mindegyik szerv nemzeti nyomozást folytat a külföldi terrorista harcosok vonatkozásában. A záró jelentés 2017-ben esedékes; s már az időközi értékelések is kimutatták az ilyen koordinált erőfeszítések többletértékét.

Belgium, I-es Állandó Bizottság (2016), 80. o.; Hollandia, CTIVD (2017), 33. o.

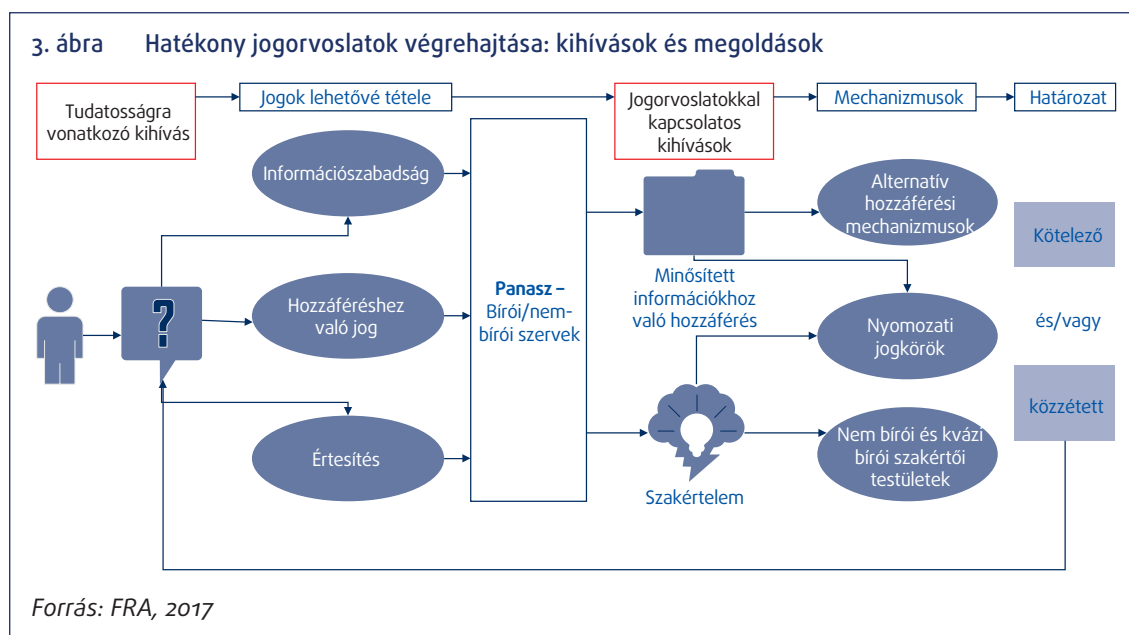
Jogorvoslatok

A titkosság szükségessége a hírszerzés területén egyaránt befolyásolhatja a felügyelet hatékonyságát és a magánszemélyek lehetőségeit, hogy a jogsértésekért jogorvoslattal éljenek. Miközben jogorvoslati jog nem hiányzik a titkos megfigyeléssel összefüggésben, az természeténél fogva korlátozott. A megkérdezett szakértők jelezték, hogy az egyes jogorvoslati szervek évente 10–20 panaszt kapnak.

„Az átlagos polgár még csak nem is tudja, hová forduljon panaszával.” (Adatvédelmi hatóság)

„[A közérdekű bejelentők védelmét szabályozó jogi keretrendszer] nem tekinthető túl hatékonnak. Ezért időről időre újra felmerül az igény a politika részéről, hogy szükség van a közérdekű bejelentők átfogó védelmére.” (Szakértői testület)

„Az lenne az ideális helyzet, ha soha nem kellene ‘nemet’ mondani. Én ezt szeretném a jövőben elérni; a dolog természetéből fakadó és jogi korlátok megértését [a szolgálatok által].” (Igazságszolgáltatási szerv)

A nem bírói jogorvoslatok rendszerint jobban hozzáférhetőek a bírósági mechanizmusokhoz képest, mivel azok olcsóbbak, gyorsabbak és kevésbé szigorú eljárási szabályokat alkalmaznak. Huszonöt tagállam teszi lehetővé a magánszemélyek számára, hogy ilyen szervekhez nyújtsák be megfigyeléssel kapcsolatos panaszukat. Ahhoz, hogy hatékonyak legyenek, a jogorvoslati szerveknek bizonyos hatáskörre van szükségük – különösen ahhoz, hogy hozzáférjenek a minősített információkhoz és kötelező érvényű határozatokat hozzanak. A szakértői testületek vagy adatvédelmi hatóságok a legtöbb tagállamban rendelkeznek ilyen hatáskörrel.

„Azt gondolom, hogy ezen a nagymértékben összetett területen a kormány az erőforrások mellett rendelkezik azzal a plusz előnnyel is, hogy tudja, mit csinálnak [a szolgálatok], és képes mindent [minősíteni], ami probléma. A hazai bíróságok részéről sokkal nagyobb átláthatóságra, határozottságra van szükség.” (Civil szervezet)

Mindazonáltal az FRA tanulmányának készítése során megkérdezett jogászok, a civil társadalom képviselői és a tudományos kutatók megkérdőjelezték

a meglévő jogorvoslati lehetőségek hatékonyságát. Megjegyezték, hogy mindössze csak néhányan vannak tisztában azzal, hogy rendelkezésre állnak jogorvoslati lehetőségek. Ráadásul az egyes aktákra vonatkozó információhoz való hozzáféréshez, valamint a titkosszolgálati megfigyelésről való tájékoztatáshoz fűződő jogokat nem hajtják végre következetesen. Ezek mindegyike csorbulhat a nemzetbiztonsághoz kapcsolódó különféle okokból.

„A jelen ügyben [...] a sajátos hatáskörök alkalmazása úgy tűnhet, hogy azt a belügyekért és királyi kapcsolatokért felelős miniszter engedélyezte, hacsak nem a [hírszerző szolgálatok] vezetője, vagy akár [a hírszerző szolgálatok] egy alacsony beosztású tisztviselője, de mindenestre egy, a megakadályozásához vagy megszüntetéséhez jogkörrel rendelkező független testület előzetes felülvizsgálata nélkül [...]. Ráadásul az utólagos felülvizsgálat nem képes helyreállítani az újságírói források bizalmas jellegét, miután azt már lerombolták.” (EJEB, Telegraaf Media Nederland Landelijke Media B.V. És társai kontra Hollandia, (39315/06), 2012. november 22., 100-101. pont.)

Ígéretes gyakorlat

A jogok megtagadásának átlátható vizsgálata

Hollandiában és **Németországban** a felügyeleti szervek megvizsgálják azokat az okokat, amelyek alapján megtagadták az információkról való tájékoztatást vagy az azokhoz való hozzáférést.

Mivel Hollandiában 2007 és 2010 között senkit nem értesítettek, 2013-ban a Hírszerző és Biztonsági Szolgálatok Ellenőrző Bizottság (CTIVD) úgy határozott, hogy különleges nyomozást indítanak a tájékoztatási kötelezettségre vonatkozóan. A holland felügyeleti szerv megállapította, hogy időközben harminc személyt tájékoztattak. Hasonló vizsgálat indult 2016-ban is.

Németországban a G 10 Bizottság határozhat arról, hogy tájékoztassák-e a magánszemélyeket a hírszerző szolgálatok által szolgáltatott információk alapján. 2016-ban a felügyeleti szerv úgy határozott, hogy még nem tájékoztat 1040 személyt/intézményt, és egyhangúlag egyetértett azzal, hogy 188 személyt/intézményt soha nem is fog tájékoztatni. Stratégiai felderítési esetekben a G 10 Bizottság 58 nemzetközi terrorizmussal összefüggő tájékoztatási ügygel foglalkozott. Az esetek többségében (51) a Szövetségi Hírszerző Szolgálat (BND) tájékoztatta a G 10 Bizottságot, hogy a magánszemély nem azonosítható a megfigyelési intézkedéseken keresztül. Hat esetben a bizottság úgy határozott, hogy elhalasztja a tájékoztatás megadását; míg egyetlen esetben sem utasította el a tájékoztatást határozatlan időre; és egy esetben tudomásul vette, hogy a BND biztosította a tájékoztatást.

Lásd: *Hollandia (CTIVD) (2013) és CTIVD (2016), 14. o.; Németország, Szövetségi Parlament (Deutscher Bundestag) (2017a), 6. és 8. o.*

A titkosság és szakmai ügyek kezelésével kapcsolatos szakértelem hiánya szintén problémát jelent, a bírósági és nem bírósági szereplőknél egyaránt. Ami a bíróságokat illeti, a tagállamok számos módot találtak e probléma kezelésére, beleértve az alternatív kontradiktórius eljárások kidolgozását a minősített információk használatának lehetővé tételéhez; továbbá együttműködési mechanizmusok kidolgozását, köztük a hírszerző szolgálatokkal való együttműködést, a szakértelem hiányának kezeléséhez; valamint kvázi bírói szervek létrehozását.

Az ilyen megoldások kiemelik, hogy legyőzhető a hatékony jogorvoslat előtt tornyosuló akadályok. Hasonlóan megvalósítható a valóban világos jogi keretrendszerek kidolgozása, a megfelelő garanciák biztosítása és a hatékony felügyelet – és ez a legjobb mód arra nézve, hogy a titkosszolgálati megfigyelés által lehetővé tett fokozott biztonsági intézkedések teljes mértékben összeegyeztethetők legyenek az alapvető jogokkal.

Fontosabb megállapítások és a FRA véleményei

A következő vélemények a FRA „*A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos garanciák és jogorvoslatok az Európai Unióban*” c. tanulmányában tett fontosabb megállapításokra épülnek, a szakterületi szempontokat és jogszabályi változásokat elemző II. kötetben megfogalmazottak szerint.

Világos jogszabályi keret biztosítása

A hírszerző szolgálatok segítenek megvédeni a nemzetbiztonságot. Ahhoz, hogy ezt eredményesen tegyék, gyakran titokban kell végezniük

munkájukat. A nemzetközi és európai emberi jogi normák ugyanakkor előírják, hogy a hírszerző szolgálatok megbízatása és hatásköre jogszabályokban lefektetve legyen egyértelműen meghatározva, és ez a jogi keretrendszer hozzon létre biztosítékokat az önkényes fellépés ellen a titoktartás ellensúlyozására. Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) úgy véli, hogy a nemzeti jogi keretrendszereknek egyértelműnek, hozzáférhetőnek és előreláthatónak kell lenniük. Mindez arra kötelezi a tagállamokat, hogy törvényben rögzítsenek minimális garanciákat, például határozzák meg azon bűncselekmények jellegét, amelyek lehallgatás elrendelését eredményezhetik, illetve határozzák meg azon személyek körét, akik megfigyelés alá vonhatók. Az FRA terepmunkája megmutatta, hogy a titkosszolgálati megfigyelésre

vonatkozó jogszabályok igencsak összetettek, és hogy egyértelmű fogalom-meghatározásokat tartalmazó, világosabb jogi keretre van szükség.

A FRA 1. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak világos, konkrét és átfogó hírszerzési jogszabályokkal kell rendelkezniük. A nemzeti jogi keretrendszereknek a lehető legrészletesebben meg kell határozniuk a hírszerző szolgálatok megbízatását és hatáskörét, valamint az általuk alkalmazható megfigyelési intézkedéseket. A hírszerzésre vonatkozó jogszabályokban kiemelt helyet kell kapniuk az alapjogi biztosítékoknak, a magánélethez való jog és a személyes adatok védelmére vonatkozó garanciákkal a személyes adatok gyűjtése, megőrzése, terjesztése és az azokhoz való hozzáférés tekintetében.

Széles körű konzultáció és nyitottság biztosítása a jogalkotási eljárás során

A hírszerzésre vonatkozó jogszabályok előkészítésének részét kell, hogy képezze a fő érdekelttek közötti nyílt vita. A hírszerzésre vonatkozó törvénytervezetek megvitatása során a kormányok szánjanak időt arra, hogy tisztázzák a hírszerző szolgálatok szükségleteit, és kifejtsek, hogy a törvényjavaslat milyen alapjogi biztosítékokat hoz létre. A FRA adatai azt mutatják, hogy a legtöbb uniós tagállam az elmúlt években megreformálta a hírszerzésre vonatkozó és a terrorizmus elleni jogszabályait. E jogalkotási folyamatok közül néhány a FRA terepmunkája során bontakozott ki. A megkérdezett szakértők hangsúlyozták, hogy szükség van a fő szereplőknek és az érdekeltnek a hírszerzésre vonatkozó jogszabályok kidolgozásába történő szélesebb körű bevonására. Néhány tagállamban online konzultációk és heves parlamenti viták zajlanak ahelyett, hogy gyorsan alkotnák meg az új jogszabályokat. A FRA 2017. évi alapjogi jelentése kiemelte egy ilyen megközelítés szükségességét.

A FRA 2. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak széles körű nyilvános konzultációt kell indítaniuk a különféle érdekelt felekkel, továbbá biztosítaniuk kell a jogalkotási folyamat átláthatóságát és a titkosszolgálati megfigyelésre vonatkozó jogszabályaik megreformálásakor be kell építeniük az idevágó nemzetközi és európai előírásokat és garanciákat.

Független hírszerzési felügyelet biztosítása megfelelő hatáskörrel és jogosítványokkal

A hírszerzésre vonatkozó elszámoltathatósági rendszer elengedhetetlen részét képezi egy erős felügyeleti mechanizmus. A felügyeleti keretrendszernek tükröznie kell a hírszerző szolgálatok hatáskörét. Az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlata előírja, hogy a felügyeleti szervek legyenek függetlenek, és rendelkezzenek megfelelő hatáskörrel és jogkörrel. Az FRA kutatási eredményei szerint az összes uniós tagállam rendelkezik legalább egy független szervevel a felügyeleti keretrendszerében. A megállapítások azonban a teljes függetlenség korlátait is azonosították, amelyek alapján néhány felügyeleti szerv erősen függ a végrehajtó hatalomtól: a törvény nem biztosítja számukra a döntéshozatali hatáskört, korlátozott számú alkalmazottal és költségvetéssel rendelkeznek, illetve irodáik kormányzati épületekben találhatóak.

A FRA 3. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak olyan megbízható felügyeleti keretet kell kidolgozniuk, amely a hírszerző szolgálatok hatásköreikhez és jogköreikhez mérten megfelelő. A felügyeleti szervek függetlenségét törvényben kell rögzíteni, és a gyakorlatban is alkalmazni kell. Az uniós tagállamok biztosítsák a felügyeleti szervek számára a megfelelő pénzügyi és emberi erőforrásokat, beleértve a különféle és szakmailag képzett szakembereket. A tagállamok biztosítsák továbbá a felügyeleti szerveik számára azt a hatáskört, hogy saját vizsgálatokat kezdeményezhessenek, valamint biztosítsanak számukra teljes körű és közvetlen hozzáférést a megbízatásuk teljesítéséhez szükséges információkhoz és dokumentumokhoz. A tagállamoknak biztosítaniuk kellene, hogy a felügyeleti szervek határozatai kötelező érvényűek legyenek.

A felügyelet támogatása megfelelő szakértelemmel

A digitális korszak gyorsan fejlődő technológiájára figyelemmel, a felügyeleti szervek szakértelme és technikai kapacitása döntő fontosságú. A FRA terepmunkája rámutat, hogy a felügyeleti szervek korlátozott informatikai szakértelme és

a hírszerzési adatok teljes körű hozzáférését korlátozó szakmai kapacitása hatalmas kihívást jelent és továbbra is azt fog jelenteni. A megkérdezett szakértők elmondták, hogy néha külső szakértelmre kell hagyatkozniuk saját jogi szakértelmük kiegészítése érdekében. A FRA jogi kutatása kimutatta, hogy néhány uniós tagállam kifejezetten előírja, hogy a felügyeleti szervek rendelkezzenek technikai szakértelemmel is.

A FRA 4. sz. véleménye

Az uniós tagállamok törvényei biztosítják, hogy a felügyeleti szervek megfelelő technikai szakértelemmel rendelkező személyeket is alkalmaznak annak érdekében, hogy önállóan értékeljék a hírszerző szolgálatok gyakran erősen szakmai munkáját.

A felügyeleti szervek nyitottságának biztosítása a nyilvánosság általi vizsgálathoz

Az Emberi Jogok Európai Bírósága kiemelte, hogy a hírszerző szolgálatoknak és felügyeleti szervezeteknek elszámoltathatónak kell lenniük munkájuk tekintetében. Átláthatónak kell lenniük, és hatékonyan kell tájékoztatniuk a parlamentet és a nyilvánosságot a tevékenységükkel kapcsolatban. A FRA kutatása kimutatta, hogy néhány tagállamban sikerült fokozott átláthatóságot elérni, miközben a szükséges titoktartás sem sérül. A FRA terepmunkája során megkérdezett szakértők úgy vélik, hogy különösen fontos a fokozott átláthatóság. A felügyeleti szervek átláthatóságra vonatkozó hozzáállása azonban tagállamonként jelentősen eltérő, s a jelentések rendszeres közzétételétől a weboldalak fenntartásáig vagy a közösségi média használatáig terjednek.

A FRA 5. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a felügyeleti szervek megbízatása kiterjedjen a nyilvános jelentéstételre az átláthatóság növelése érdekében. A felügyeleti szervek jelentéseinek nyilvánosan hozzáférhetőnek kell lenniük, és tartalmazniuk kell a felügyeleti rendszerek, valamint a kapcsolódó tevékenységek (pl. a megfigyelési intézkedések engedélyezése, folyamatos ellenőrzési intézkedések, utólagos vizsgálatok és panaszkezelés) részletes áttekintését.

A felügyelet folytonosságának elősegítése

Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy véli, hogy a hatékony felügyelethez a folyamat minden fázisában „folyamatos kontrollra” van szükség. A FRA kutatási eredményei szerint rendkívül sokféle a felügyeleti struktúra az uniós tagállamokban. Amikor a felügyelet különféle lépéseiben – a megfigyelési intézkedés jóváhagyásától annak használata felügyeletéig – különböző szervek vesznek részt, előfordulhatnak hiányosságok vagy átfedések. Az ilyen hiányosságok aláássák a biztosítékok megfelelőségét. A FRA terepmunkája kiemeli, hogy döntő fontosságú az egyes tagállamokon belül a felügyeleti szervek közötti intézményi és informális együttműködés.

A FRA 6. sz. véleménye

Az uniós tagállamok biztosítják, hogy a felügyeleti szervek megbízatása egymást kiegészítse, valamint hogy összességében folyamatos ellenőrzést és megfelelő garanciákat biztosítsanak. Ez az egymást kiegészítő jelleg elérhető a felügyeleti szervek közötti informális együttműködéssel vagy törvényi eszközökkel.

A védett szakmák biztosítékainak fokozása

Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy véli, hogy fokozott garanciákra van szükség az újságírói források védelmére a megfigyeléssel összefüggésben. Ez az elv hasonlóan vonatkozik egyéb olyan foglalkozásokra is, amelyek átfogó alapelvek, úgy, mint például a parlamenti mentelmi jog, az igazságszolgáltatás függetlensége és az ügyvéd-ügyfél kapcsolatokban érvényes titoktartás miatt szintén nagyobb fokú védelmet igényelnek. A FRA kutatása kimutatta, hogy miközben különféle megközelítések léteznek, számos uniós tagállam rendelkezik olyan törvényekkel, amelyek kikötik a fokozott engedélyeztetési és jóváhagyási eljárásokat, valamint a szigorúbb ellenőrzéseket a védett foglalkozásokhoz tartozó egyének megfigyelésével gyűjtött személyes adatok kezelése tekintetében.

A FRA 7. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak konkrét jogi eljárásokat kell kidolgozniuk bizonyos csoportok, például parlamenti képviselők, igazságügyi dolgozók, ügyvédek és médiszakemberek szakmai titkainak védelmére. A szóban forgó eljárások végrehajtását független testületnek kell felügyelnie.

Közérdekű bejelentők hatékony védelmének biztosítása

Az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy megállapította, hogy biztosítani kell a közalkalmazottak közérdekű bejelentését. A közérdekű bejelentők jelentősen hozzájárulnak egy elszámoltathatóságon alapuló, jól működő rendszerhez. A FRA kutatása feltárta az uniós tagállamok különféle gyakorlatait a közérdekű bejelentésekre vonatkozóan. A megkérdezett szakemberek eltérő véleményeket fogalmaztak meg a közérdekű bejelentők védelmét illetően.

A FRA 8. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell a közérdekű bejelentők hatékony védelmét a hírszerző szolgálatokban. Ezeknek a közérdekű bejelentőknek kifejezetten a munkaterületükre szabott mechanizmusra van szükségük.

A nemzetközi hírszerzési együttműködés alávetése a felügyeleti szervek által vizsgált szabályoknak

A FRA összehasonlító jogi elemzése szerint szinte az összes EU-tagállam rendelkezik jogszabállyal a nemzetközi hírszerzési együttműködésre vonatkozóan. Azt azonban mindössze egyharmaduk írja elő a hírszerző szolgálatok számára, hogy dolgozzanak ki belső szabályokat a nemzetközi együttműködés folyamatára és módjaira vonatkozóan, beleértve az adatok megosztására vonatkozó biztosítékokat. Azokban az esetekben, ahol léteznek ilyenek, ezek a szabályok rendszerint titkosak. Csak néhány tagállam engedélyezi a nemzetközi hírszerzésre vonatkozó együttműködési megállapodások külső vizsgálatát.

A FRA 9. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak meg kell alkotniuk azokat a jogszabályokat, amelyek a nemzetközi hírszerzésből származó információk megosztásának módjára vonatkoznak. Ezeket a szabályokat alá kell vetni a felügyeleti szervek felülvizsgálatának, amelyeknek azt kell megvizsgálniuk, hogy a hírszerzésből származó információk átadásának és fogadásának folyamata tiszteletben tartja-e az alapvető jogokat, és tartalmaz-e megfelelő biztosítékokat.

A felügyeleti szervek nemzetközi hírszerzési együttműködésre vonatkozó jogkörének törvényben történő meghatározása

A FRA összehasonlító jogi elemzése szerint a legtöbb tagállam jogszabályai nem tartalmaznak egyértelmű rendelkezéseket arra vonatkozóan, hogy a felügyeleti szervek ellenőrizhetik-e az információk nemzetközi együttműködés során történő cseréjét. Nyolc tagállam határozta meg a felügyeleti szervek nemzetközi hírszerzésből származó információk megosztására vonatkozó jogkörét – korlátozásokkal vagy anélkül; míg három uniós tagállam jogszabályai kizárják a független felügyelet minden formáját. A fennmaradó 17 tagállamban a jogi keretrendszer értelmezése szükséges annak meghatározásához, hogy a felügyeleti szervek milyen jogkörrel rendelkeznek a nemzetközi hírszerzésből származó információk megosztására vonatkozóan.

A FRA 10. sz. véleménye

Az uniós tagállamok biztosítsák, hogy a hírszerzési együttműködést szabályozó jogi keretrendszerek egyértelműen meghatározzák a felügyeleti szervek jogkörének mértékét a hírszerző szolgálatok együttműködése terén.

A felügyeleti szervek mentesítése a harmadik felekre vonatkozó szabály alól

A hírszerző szolgálatok nemzetközi együttműködése terén a harmadik felekre vonatkozó szabály megakadályozza, hogy egy szolgálat a forrás hozzájárulása nélkül osszon meg egy partnertől kapott adatot valamely harmadik féllel. A FRA kutatása kiemeli, hogy a harmadik félre vonatkozó szabály védi a forrásokat, és garantálja a bizalmat az együttműködő hírszerző szolgálatok között. Az FRA adatai szerint azonban a felügyeleti szerveket gyakran tekintik „harmadik feleknek”, és ezért nem férhetnek hozzá a nemzetközi együttműködésből származó adatokhoz. Néhány tagállamban a felügyeleti szerveket már nem tekintik „harmadik feleknek”, és teljes körű hozzáféréssel rendelkeznek az ilyen adatok tekintetében.

A FRA 11. sz. véleménye

A harmadik felekre vonatkozó szabály ellenére az uniós tagállamoknak fontolóra kell venniük, hogy a felügyeleti szervek számára biztosítsák a nemzetközi együttműködés során átadott adatokhoz való teljes körű hozzáférést. Ez kiterjeszthetné a felügyeleti hatáskört a hírszerző szolgálatok rendelkezésére álló és általuk kezelt valamennyi adatra.

Hatékony jogorvoslati lehetőségek biztosítása jogorvoslati hatáskörrel rendelkező független testületek előtt

Az Emberi Jogok Európai Bírósága megfogalmazta, hogy a hatékony jogorvoslatot a bírói és nem bírói szervek számára biztosított vizsgálati és döntéshozatali hatáskör jellemzi. A jogorvoslati szerveknek mindenekelőtt hozzáféréssel kell rendelkezniük a hírszerző szolgálatok helyiségeihez és a gyűjtött adatokhoz; biztosítani kell számukra a kötelező erejű határozatok kibocsátására vonatkozó hatáskört; valamint a panaszost tájékoztatniuk kell vizsgálatuk eredményéről. A magánszemélyeknek képesnek kell lenniük arra, hogy fellebbezzenek a szerv határozata ellen. A FRA adatai szerint 22 tagállam rendelkezik legalább egy, jogorvoslati hatáskörrel felruházott nem bírói szervvel. Hat tagállamban azonban ezek a szervek nem rendelkeznek kötelező érvényű határozatok kibocsátására és a minősített adatokhoz való hozzáférésre irányuló hatáskörrel.

A FRA 12. sz. véleménye

Az uniós tagállamok biztosítsák, hogy a jogorvoslati hatáskörrel felruházott bírói és nem bírói szervek rendelkezzenek a magánszemélyek megfigyeléssel kapcsolatos panaszainak hatékony kivizsgálásához és arra vonatkozó döntéshozatalhoz szükséges hatáskörrel és jogosítványokkal.

A jogorvoslati hatáskörrel rendelkező nem bírói testületek rendelkezésre állásának biztosítása

A FRA adatai szerint a nem bírósági felügyeleti mechanizmusok jobban elérhetők a magánszemélyek számára, mint a bírói jogorvoslati lehetőségek, mivel azok egyszerűbbek, olcsóbbak és gyorsabbak. A FRA összehasonlító jogi elemzése alapján a titkosszolgálati megfigyelés terén a magánszemélyek 25 uniós tagállamban nyújthatnak be panaszt nem bírói szervhez. Tíz tagállamban egyetlen nem bírói szerv rendelkezik jogorvoslati hatáskörrel, miközben a tagállamok többségében a magánszemélyek kettő vagy több jogorvoslati hatáskörrel felruházott szervhez is benyújthatják panaszukat.

A FRA 13. sz. véleménye

Az uniós tagállamok biztosítsák, hogy a bírói és nem bírói szervek egyaránt legyenek elérhetők a magánszemélyek számára. Nevezetesen a tagállamok határozzák meg, hogy milyen esetleges hiányosságok akadályozzák a magánszemélyeket abban, hogy panaszukat hatékonyan felülvizsgálják, és biztosítsák, hogy szükség esetén nem bírósági szakértői testületek egészítsék ki a jogorvoslati környezetet.

Az elvégzett megfigyelési intézkedésekre vonatkozó ismeretek biztosítása

A FRA összehasonlító jogi elemzése szerint valamennyi uniós tagállam információszabadságra vonatkozó jogszabályaiban megtalálható a nemzetbiztonsági kivétel. A FRA azt is megállapította, hogy valamennyi uniós tagállam a magánszemélyek tájékoztatáshoz való jogát vagy saját adataikhoz való hozzáféréseinek jogát korlátozza a hírszerzésből származó adatok bizalmas jellege és a nemzetbiztonság védelme vagy folyamatos megfigyelési műveletek titkossága alapján. Néhány tagállam jogszabályai rendelkeznek alternatív módokról arra vonatkozóan, hogy tájékoztassák a magánszemélyeket a megfigyelési intézkedésekről, és lehetővé tegyék számukra a hatékony jogorvoslat igénybevételét.

A FRA 14. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a hírszerző szolgálatok elvégezzék a törvényes cél és az arányosság vizsgálatát még az előtt, hogy az információkhoz való hozzáférést nemzetbiztonsági alapon korlátoznák. Egy illetékes hatóságnak meg kellene állapítania a bizalmas jelleg szintjét. Alternatív módon a felügyeleti szervek végezzenek ellenőrzéseket a panaszosok nevében azokban az esetekben, amikor nem lehetséges a tájékoztatás vagy a közzététel.

Magas szintű szakértelem biztosítása a jogorvoslati szervek körében

A jogorvoslati szerveknek kellő módon tisztában kell lenniük a megfigyelési technikákkal. A FRA terepmunkája azonosította azokat a módokat, amelyekkel informálisan kezelhetők a szakértelem hiányosságai. A jogorvoslati szervek, szakértői testületek, valamint hírszerző szolgálatok közötti információcsere – egymás szerepkörének és függetlenségének tiszteletben tartása mellett – bizonyítottan elmélyíti a felülvizsgálók szakmai megértését, és elősegítik a kölcsönös bizalmat. A hírszerző szolgálatok általi megfigyelésekkel kapcsolatos panaszokat meghallgató szakosodott bírók kinevezésének és szakosodott bíróságok vagy kamarák létrehozásának nemzeti gyakorlata hozzájárul az igazságszolgáltatási szakértelem kialakulásához ezen a területen. Az ilyen rendszerek elősegíthetik a minősített információkhoz való hozzáférésre vonatkozó különféle rendelkezéseket is.

A FRA 15. sz. véleménye

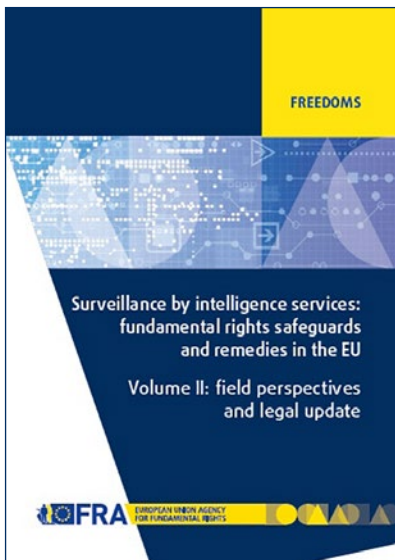
Az uniós tagállamok biztosítsák, hogy azokban az esetekben, ahol a bírósági és nem bírósági jogorvoslati szervek nem rendelkeznek megfelelő szakértelemmel a magánszemélyek panaszainak hatékony kivizsgálására, e hiányosságok kezelése érdekében speciális rendszereket hozzanak létre. A szakértői felügyeleti szervekkel, szakmai szakértőkkel vagy a hírszerző szolgálatok tagjaival való együttműködés támogathatja a hatékony jogorvoslati rendszereket.

Egyéb emberi jogi szereplők támogatása

A FRA terepmunkája kiemeli, hogy a nemzetközi emberi jogi intézmények, a civil szervezetek és néhány esetben az ombudsmáni intézmények döntő szerepet játszhatnak a hírszerző szolgálatokra vonatkozó fokozott elszámoltathatóságot biztosító rendszerben. A FRA terepmunkája ugyanakkor azt is kimutatta, hogy a civil szervezetek gyakran nem rendelkeznek megfelelő erőforrásokkal, közülük kevesen tudnak átfogó szolgáltatásokat kínálni az állítólagos jogellenes titkosszolgálati megfigyelés áldozatai számára.

A FRA 16. sz. véleménye

Az uniós tagállamoknak szélesíteniük kell azon nemzeti emberi jogi szervezetek és intézmények, valamint civil szervezetek működési mozgásterét, amelyek ellenőrző szervként komoly szerepet tudnak játszani a felügyeleti keretrendszerben.

Azzal, hogy a terrorizmus, a kibertámadások és a határokon átnyúló kifinomult bűnözői hálózatok egyre növekvő veszélyt jelentenek az EU-ban, a hírszerző szolgálatok munkája sürgetőbbé, összetettebbé és nemzetközibbé vált. Egy ilyen munka komolyan sértheti az alapvető jogokat, különösen a magánélethez és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat. Míg a folyamatos technológiai fejlődés súlyosbíthatja e jogsértések veszélyét, a hatékony felügyelet és jogorvoslat korlátozhatja a visszaélések lehetőségét.

Ez a FRA jelentés a második a sorban válaszul az Európai Parlament azon kérésére, hogy az ügynökség készítsen mélyreható tanulmányt a titkosszolgálati megfigyelés alapvető jogokra gyakorolt hatásairól. A jelentés aktualizálja a FRA 2015-ös, ugyanezen témában készült jogi elemzését, és az elemzést kiegészíti a hírszerzés és kapcsolódó területek – beleértve a hírszerzés felügyeletét is – szakértőivel készített részletes interjúk során szerzett gyakorlati visszajelzésekkel.

További információk:

A teljes FRA jelentést lásd: – *A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos biztosítékok és jogorvoslatok az Európai Unióban. II. kötet: szakterületi szempontok és jogszabályi változások* – lásd <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/surveillance-intelligence-socio-lega>

Az FRA egyéb releváns kiadványai:

- FRA (2015), *A hírszerző szolgálatok általi megfigyelés: az alapvető jogokkal kapcsolatos biztosítékok és jogorvoslatok az Európai Unióban – I. kötet: A tagállamok jogi keretrendszere*, Luxemburg, Kiadóhivatal, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/surveillance-intelligence-services>
- FRA – Európa Tanács (2014), *Európai adatvédelmi jogi kézikönyv*, Luxemburg, Kiadóhivatal, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/handbook-european-data-protection-law> (elérhető az uniós nyelveken)

A FRA adatvédelemmel kapcsolatos tevékenységeinek áttekintése:
<http://fra.europa.eu/en/theme/information-society-privacy-and-data-protection>

Kiadóhivatal

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2018
Címlap fotó: © Shutterstock

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria
Tel: +43 158030-0 – Fax: +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9474-042-7

TK-02-18-203-HU-N doi: 10.2811/257406